

Тема: Петрівський піст і Купальське свято: Обряди та пісні.

Тезовий план:

1. Загальні відомості.

- а. Межі Петрівського посту – від понеділка після Трійці (тобто, за місячним календарем) до 12 липня за н. ст. (день св. Петра). Отже, протяжність цього посту щороку різна. Спеціальні народні обряди відсутні.
- б. Свято Івана Купала – 7 липня за н. ст., або 24 червня за с. ст. Назва давня – Купало; після прийняття християнства поєдналася з іменем святого Іоанна Предтечі.

2. Етнографія: природні обставини, ідеологічна основа, звичаї, обряди

- а. Свято Купала – вершина літа і колись припадало на літнє сонцестояння – сакральний, переломний період. Молодіжний характер свята. Елементи культів рослинності, сонця, води. Активізація нечистої сили і всяких земних, підземних і водяних «гадів».
- б. У зв'язку з тим – розпалювання вогнища цілу ніч (вогонь заміник сонця, ніч переможена); прикрашання ритуального купальського дерева; виплітання вінків; обливання водою і купання у водоймищах; очищення вогнем (перестрибування); ворожіння про заміжжя (пускання вінків на воду, стрибання через вогонь пари закоханих); повір'я про квітку папороті; принесення в жертву (розламування, потоплення, спалення) ритуального дерева; передача рослинної енергії (гілок купальського дерева) рослинам на городі.
- с. Інше: про відьом – вважалося, що у цей час вони активізуються (разом з усіма нечистими), можуть нашкодити. Відсутність на купальському святі – ознака відьми. Звідти обов'язкова вимога для молоді – брати участь у святі.

3. Пісенний матеріал.

- а. Петрівки – сезонні пісні, протягом всього посту. Розповсюджені на великій території, окрім Карпат, Центрального й Східного Полісся. Їх ритмічна форма – на основі 2-колінного вірша 54, але кількість складів варіюється. Ритмічна структура вірша:

2 2 2 2 4 / 2 2 4 // (це модель)

Ой Пет - ре, Пет- ре, І - ва - не,

1 1 1 1 / 1 1 2 4 / 1 1 2 4 //

А вже тво-я пет-рі-воч- ка, да ми-на -є. (вірш з додатковими складами)

Строфа складається з 2-х таких рядків. За формою співпадає з русальними Київському Поліссі (де якраз петрівки відсутні). Звукоряд мелодії – до квінти, ладові опори – на 1 та 3 шаблях (нагадує паралельний мажоро-мінор); фактура гетерофонна, дуже часто розвинена, особливо на Подніпров’ї та Лівобережжі.

- b. Купальські пісні – побутування: побутують на більшій частині України паралельно й одночасно з петрівками, тому дуже часто їх назви плутають самі селяни.
- c. Найпоширеніший тип купальських 54² на основі тримірного ритму (тим відрізняються від справжніх петрівок):

1 1 1 2 1 / 1 2 1 2 //

Ой на І - ва -на на Ку- па- ла

1 1 1 2 1 / 1 2 1 2 ///

Там лас-ті -воч-ка ку-па-ла - ся.

Кількість складів і ритм практично не варіюються. За ладозвукорядними умовами ці купальські співпадають з петрівками. Фактура їх значно простіша – звичайна гетерофонія.

- d. На Лівобережжі (насамперед на Сх. Поліссі) побутує куп. тип з обрамлюючим рефреном, напр.:

2 2 4 / 2 2 4 //

Ку-па-ла на Йва-на!

2 2 1 1 2 / 1 1 2 1 1 2 //

Ку-пав-ся І-ван да у во-ду у-пав.

2 2 4 / 2 2 4 ///

Ку-па-ла на Йва-на!

- e. На Поділлі та Волині розповсюджені також хороводні купальські пісні – вони часто мають приспів, а їх ритм зручний для неспішного кроку.

Звукові зразки петрівок і купальських подані в архівному прикріпленні.

Література:

1. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному навітленні т.4: Літній цикл. — Вінніпег, 1957. — С. 100.
(<http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/8731/file.pdf>)
2. Клименко І. Купальські та петрівські пісні // Історія української музики. – т. 1. Кн. 1. Народна музика. – Київ, 2016. – С. 74–91.